

1. De *Caryopteris clandonensis* 'heavenly blue' staat, indien in het voorjaar goed teruggesnoeid, garant voor een rijkdom aan lila-blauwe bloemen in de maanden augustus en september. De plant verspreid een kruidige geur en wordt volop bevolgen door een keur van insecten. Honingbijen halen er ruim nectar en pollen af.

Blauwbaard (Blauwe Spiraea) *Caryopteris.L*

Hennie Oude Essink

De IJzerhardfamilie (*Verbenaceae*), waartoe de *Caryopteris* behoort, is een grote familie die 3.000 soorten kent, vooral in de tropen en subtropen. Kruiden, heesters, bomen (teakhout!) en lianen horen ertoe. Ons land heeft slechts één inheemse vertegenwoordiger: ijzerhard (*Verbena officinalis*), een kruidachtige plant, die medicinale toepassingen heeft. Een aantal uitheemse soorten wordt om haar sierwaarde gekweekt, waaronder de *Callicarpa* en de *Caryopteris*. Deze laatste is pas sinds enkele tientallen jaren in de volle belangstelling gekomen: een prachtige, laatbloeiende (half-) heester, die met haar schitterend blauwe bloemtrossen onze tuinen siert op een moment waarop de meeste bloemen zijn uitgebloeid; voor onze bijen is zij een bijzonder aantrekkelijke plant, die ruim nectar en pollen in de aanbieding heeft in nazomer en herfst. Haar weelderige bloemen worden dan ook druk bevolgen, zolang het herfstige weer dat toestaat.

Het geslacht *Caryopteris* bestaat uit een zestal (volgens anderen 10 tot 15) soorten overblijvende, bladverliezende struiken, die alle inheems zijn in Mongolië, Japan, China en Taiwan.

's Zomers hebben de planten een grijs-groen blad; in de nazomer en herfst dragen zij rijke trossen of aren blauwe bloemen; in de winter is het blad verwelkt en vriezen de planten dikwijls tot op de grond terug. In het voorjaar komen zij weer tevoorschijn met nieuwe krachtige scheuten.

De soorten die naderhand het meest aan de ons bekende cultivars hebben bijgedragen zijn de *Caryopteris incana* met haar violetblauwe bloemen en de *Caryopteris mongholica* waarvan de bloemen helderblauw zijn en groter. In 1878 werden beide naar de Engelse Koninklijke botanische tuinen in Oost-Clandon geëxporteerd. In 1933 kruiste hun beheerder Arthur Simmonds haar tot een nieuwe hybride de *Caryopteris clandonensis*; het is een brede struik met grijsbehaarde twijgen en een uitbundige bloei in lange aren met laven-

delblauwe bloemen in de late zomer. De meeste cultivars die daarna gekweekt werden, zijn hiervan afgeleid; tientallen jaren was hij bij ons bekend als de 'heavenly blue' (afb. 1).

Roze varianten deden daarna hun intrede; zij worden vooral gekweekt op de *Caryopteris incana* (incana = grijs). Deze cultivars zijn hoger (1,5 m) en bloeien langer: zelfs tot in oktober/november (afb. 2).

Bloem

De bloemen van de *Caryopteris* verschijnen in de nazomer en herfst in trossen van 20, hetzij op vertakte aren, of in ronde kringen op de jonge scheuten, die in het voorjaar werden gevormd (afb. 3/4).

De bloem is tweeslachtig: uit het centrum van het bovenstandig vruchtbeginsel komt één stijl naar boven, eindigend in een tweelobbig stempel. Aan de voet van het vruchtbeginsel bevindt zich de ronde nectarschijf; de nectar is voor veelsoortige bestuivers goed bereikbaar. Vier meeldraden groeien vanuit de basis van de kroonkelk

2. De *Caryopteris incana* 'Autumn Pink' heeft roze bloemen; de plant is groter en bloeit in de maanden september en oktober.

3. De bloemkroon van de *Caryopteris* heeft de vorm van een trechter; de kom heeft een vlag en een landingsplaats met lange smalle uitsteeksels; de stijl en de vier meeldraden steken ver buiten de kroon. Haartjes schermen de toegang tot de kroonbuis af.

4. Terwijl de *clandonensis* haar bloemen in een arenvorm heeft gerangschikt, staan zij bij de *incana* in kranen rond de bloeisteel. De stijl eindigt in een tweelobbig stempel, als bij het slangekruid.

5. Voor onze bijen is de bloem een welkome aanvulling op het herfstmenu; zij vliegen er uitbundig op.

6. De kolibrievlinder uit Zuid-Europa tref je bij ons aan na een warme zomer op een zonnige dag.

7. De zijdebij heeft een korte tong en is rijk behaard; pollen op kop en achterpoten.

opvallend ver buiten de kroon; zij hebben ieder twee helmknoppen, die overlans openen. De kroon heeft de vorm van een trechter; de toegang tot de nauwe kroonbuis wordt afgeschermd door haartjes; de kroonkom heeft de lipbloemige vorm: drie kroonblaadjes zijn vergroeid tot een vlag; het brede onderste kroonklad dient als landingsplaats; smalle lichtkleurige uitsteeksel geven een bijzonder accent. De korte spitsbladige kelk blijft, als de kroon met haar meeldraden is afgefallen, achter als bescherming van de uiteindelijke vruchten: vier kleine nootjes, die op vleugeltjes door de wind worden verspreid. De plant dankt hieraan haar Griekse naam (karyo-pteris = nootvleugelig).

Vooral omdat de plant zo laat in het jaar bloeit en de nectariën goed bereikbaar zijn voor insecten met een tong van af 6 mm, trekt zij veelsoortige bestuivers aan: honingbijen, hommels, solitaire bijen, vlinders, uiltjes, pijlstaarten (afb. 5-9).

Naar de precieze drachtwaarde werd nog weinig onderzoek gedaan; de bloem wordt ook door onze honingbijen zeer druk bevlogen. Koster noemt de plant een 'substantiële nectarleverancier'; Dröge spreekt van 'een zeer waardevolle drachtplant door haar late bloei'; het grote Deutsches Bienenlexicon waardeert de plant op N=4 en P=4 (max.=5).

Cultivars

Sinds de introductie van de *Caryopteris clandonensis* 'Arthur Simmonds' en de *Caryopteris clandonensis* 'heavenly blue' is het aantal cultivars enorm toegenomen en er komen er nog steeds bij. De plant heeft een hoge sierwaarde door de late bloei met het prachtige blauw van de rijke bloesem, afstekend tegen het grijs-

groene blad, dat, als je wrijft, een kruidige, lavendelachtige geur verspreidt.

Het violet blauw van de 'heavenly blue' werd uitgebreid met het donkere blauw van de 'Kew blue', deze plant bloeit tot in oktober door. De 'dark knight' heeft diepbloeiende bloemen en een zilvergrijs blad. De 'first choice' heeft grotere bloemen gekregen, die kobaltblauw zijn.

Thans verschijnen er ook roze varianten: 'pale pink' is een bleekroze variant van de *Candonensis*. Ook buiten Engeland wordt er verder geteeld: Dalton Durio uit Louisiana ontwikkelde een blauwbaard met een mintgroen, gekarteld blad en een sierlijke krans van zuiver roze bloemen: de *Caryopteris clandonensis* 'pink chablis'. De 'summer sorbet' is een bontbladige variant; jammer, dat men het prachtige grijsgroen gaat vertellen tot een meerkleurig blad met gele en gouden tinten. Zo is 'Worcester gold' een kleinere struik met een geel blad en lavendelblauwe bloemen.

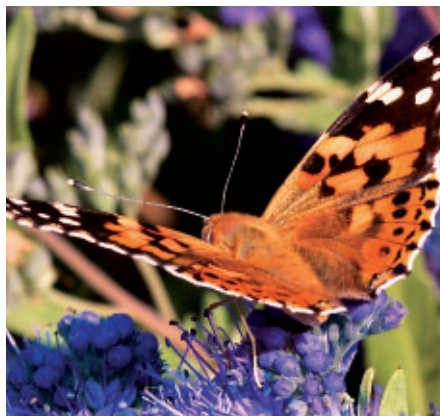
De *C. incana* is een meer open en grotere plant dan de *clandonensis*; van haar

werd de *C. incana* 'autumn pink' geteeld (afb. 2 en 4), die later en langer doorbloeit dan de 'heavenly blue'. Een welkome aanvulling! De drachtwaarde van al deze soorten blijft gelijk.

Behandeling

De 'Blauwe spiraea' houdt van zon, een droog klimaat en goed doorlatende grond; milieubewuste telers kweken haar om het spaarzame waterverbruik; zo staat zij op de lijst van 'watersavers', die spaarzaam met het grondwater omspringen.

De plant laat zich gemakkelijk vermeerderen door zomerstek of uitzaai in het voorjaar. Als in de winter de plant afsterft door bevriezing zal zij uit de wortel nieuwe scheuten maken; men dient de wortel dan ook tegen bevriezing te beschermen met blad, houtsnippers of stro. Wie van een rijke bloei verzekerd wil zijn in het najaar, zal de plant in het voorjaar flink moeten terugsnoeien op een paar goede knoppen; zij bloeit op de jonge loten die niet verhouten.

8. Ook de Distelvlinder is een trekvlinder die uit Zuid-Europa komt aangevlogen; op de bloem houdt zij haar vleugels gespreid.

9. *Caryopteris* met zwarte Metselaar.